

รายงาน

กระบวนการสันติภาพในเมียนมาร์:
บทเรียนรู้และข้อเสนอแนะสำหรับเส้นทางสันติภาพในชายแดนใต้/ปาตานี

สรุปบทเรียนจากการศึกษาดูงานกระบวนการสันติภาพในประเทศพม่า
ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๓ เมษายน ๒๕๕๘

โดย

นักศึกษาหลักสูตรวุฒิปัตร์
การเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนใต้ รุ่นที่ ๓
(สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓)

ผู้สนับสนุน

สถาบันพระปกเกล้า

คำนำ

เหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ อันประกอบไปด้วยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และบางส่วนของจังหวัดสงขลา ที่ประทุขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ได้สะท้อนรากเหง้าของปัญหาที่สั่งสมในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของปัญหาดังกล่าวมีความซับซ้อนและมีความเชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ ในหลายมิติ โดยสถานการณ์ความรุนแรงและความไม่สงบที่เกิดขึ้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิต ทรัพย์สิน ของประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่

ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล สมาชิกรัฐสภา นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการทหาร ตำรวจ นักสิทธิมนุษยชนตลอดจนสื่อมวลชนทั้งจากส่วนกลางและในพื้นที่ เป็นต้น ต่างพยายามหาแนวทางแก้ไขและทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อยุติความรุนแรงและเสริมสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้น มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานหลายศตวรรษ มีความสลับซับซ้อน และมีผู้เกี่ยวข้องที่หลากหลาย ส่งผลให้มุมมองต่อสภาพปัญหา และแนวทางแก้ไข ของแต่ละภาคส่วนอาจมีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความเชื่อ และทัศนคติของตน ด้วยเหตุนี้ การแก้ปัญหาความไม่สงบจะอาศัยเพียงภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งคงจะประสบความสำเร็จได้ยาก

แนวทางสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดความสันติสุขขึ้นได้จึงต้องเป็นการเปิดพื้นที่พูดคุย (dialogue) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ผ่านกระบวนการที่ครอบคลุม (inclusive) กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียจากทุกภาคส่วนเพราะแม้คนในสังคมจะมีความแตกต่างหลากหลาย แต่หากได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทัศนคติ และประสบการณ์ร่วมกัน ก็จะทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจร่วมกันในประเด็นต่างๆ แนวทางดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลาย เกิดความสัมพันธ์ในแนวราบ

ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระปกเกล้า โดยสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล จึงได้จัดหลักสูตรระดับอุดมศึกษา “การเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้” เพื่อขยายพื้นที่สันติภาพโดยการเปิดเวทีแห่งการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมซึ่งมาจากทุกภาคส่วนของสังคมได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอย่างอิสระตลอดจนร่วมกันแสวงหาทางออกซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่าย อันจะนำไปสู่การทำงานในลักษณะเครือข่ายเพื่อเสริมสร้างกระบวนการสันติภาพ (peace process) ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ครอบคลุมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ในหลักสูตร สสสส ใต้ แต่ละรุ่นจะมีนักศึกษาทั้งหมด ๓๐ คน ที่มาจากพื้นที่ครอบคลุมจังหวัดชายแดนใต้ คือ สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จากหลายภาคส่วนของการทำงาน เช่น นักการเมืองระดับท้องถิ่น ผู้บริหารหรือสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/ อบต./ อบจ.) เจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายความมั่นคง กรรมการอิสลามประจำจังหวัด โต๊ะอิหม่าม ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มสตรีที่ได้รับผลกระทบ สื่อมวลชน ผู้นำเยาวชน กรรมการสมาคมโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม อาจารย์จากมหาวิทยาลัยในพื้นที่และนักวิชาการอิสระ เป็นต้น สำหรับการเรียนรู้ประกอบด้วยหัวข้อหลักๆ ดังนี้ ๑) การเรียนการสอนในชั้นเรียน ในกลุ่มวิชาพื้นฐานความขัดแย้งและสันติวิธี ๒) การศึกษาดูงานที่ประเทศเมียนมาร์ และ ๓) การนำเสนอกิจกรรมการสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนใต้

สำหรับรายงานฉบับนี้ มีความเชื่อมโยงกับหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓ ในส่วนการศึกษาดูงานกระบวนการ
สันติภาพในประเทศพม่า ระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๓ เมษายน ๒๕๕๘ ที่ผ่านมา ซึ่งนักศึกษาที่เข้าร่วมเดินทางไปศึกษา
ดูงานครั้งนี้ได้ร่วมกันสรุป สังเคราะห์บทเรียนรู้ และจัดทำรายงานเรื่อง “กระบวนการสันติภาพในเมียนมาร์:
บทเรียนรู้และข้อเสนอแนะสำหรับเส้นทางสันติภาพในชายแดนใต้/ปาตานี” อันประกอบด้วยข้อมูล ๔ ส่วน ได้แก่
๑) บทนำ ๒) พื้นที่ในการศึกษาดูงานกระบวนการสันติภาพในพม่า ๓) บทเรียนรู้ และข้อเสนอแนะสำหรับเส้นทาง
การสร้างสันติภาพปาตานี/ชายแดนใต้ และ ๔) ภาคผนวก โดยทางคณะนักศึกษาหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓ ได้
นำเสนอข้อมูลต่างๆ ไว้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องต่อไป

สุดท้ายนี้ ทางคณะนักศึกษาหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓ ต้องขอขอบพระคุณ พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ
ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า รองศาสตราจารย์เสาวนีย์ จิตต์หมวด
ผู้อำนวยการหลักสูตรการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจารย์นารี เจริญผลพิริยะ รอง
ผู้อำนวยการหลักสูตรฯ นายเมธัส อนุวัตรอุดม นักวิชาการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า
วิทยากรทุกท่าน เจ้าหน้าที่ของสถาบันพระปกเกล้า และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ให้โอกาสนักศึกษาทุกท่านได้เข้า
มาเติมเต็ม ความรู้ ความเข้าใจต่อประเด็นความขัดแย้งและกระบวนการสันติภาพ จนเกิดการต่อยอดและพัฒนาใน
การทำงานด้านสันติภาพ และขอขอบคุณสำหรับการสนับสนุนและดูแลนักศึกษาในหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่
๓ อย่างต่อเนื่องด้วยดี

โดยหวังว่ารายงานฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์ให้เกิดการเรียนรู้ และนำข้อเสนอแนะสำหรับการทำงาน
สันติภาพมาปรับใช้ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้/ปาตานีได้ รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจใน
กระบวนการสันติภาพกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในสังคมต่อไป หากมีข้อแนะนำหรือข้อผิดพลาดประการใด คณะ
นักศึกษาหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓ ขอน้อมรับไว้ และขออภัยมา ณ โอกาสนี้

คณะนักศึกษาหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓

ตุลาคม ๒๕๕๘

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ค
1. บทนำ	
- ข้อมูลทั่วไปของประเทศพม่า	1
- ชนวนความขัดแย้งและปัญหาอันยาวนาน	1
- ความพยายามต่อกระบวนการสันติภาพในพม่า	2
2. พื้นที่ในการศึกษาดูงานกระบวนการสันติภาพในพม่า	
- Myanmar Peace Center (MPC)	3
- Pyidaungsu Institute (PI)	4
- Shalom Foundation (Nyein Foundation)	4
- Euro-Burma Office (EBO)	4
3. บทเรียนรู้ และข้อเสนอแนะสำหรับเส้นทางการสร้างสันติภาพปาตานี/ชายแดนใต้	5
4. ภาคผนวก	
○ กำหนดการศึกษาดูงานประเทศพม่า	11
○ รายชื่อนักศึกษาหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓	14
○ ภาพกิจกรรม	17

๑. บทนำ

๑.๑ ข้อมูลทั่วไปของประเทศพม่า

พม่า หรือ เมียนมาร์ มีชื่อทางการว่า สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (อังกฤษ: Republic of the Union of Myanmar) เป็นรัฐเอกราชในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนติดกับอินเดีย บังกลาเทศ จีน ลาว และไทย หนึ่งในสามของพรมแดนพม่าที่มีความยาว ๑,๙๓๐ กิโลเมตรเป็นแนวชายฝั่งตามอ่าวเบงกอลและทะเลอันดามัน ด้วยพื้นที่ ๖๗๖,๕๗๘ ตารางกิโลเมตร ประเทศพม่าเป็นประเทศที่ใหญ่เป็นอันดับที่ ๔๐ ของโลก และใหญ่เป็นอันดับที่ ๒ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พม่ายังเป็นประเทศที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ ๒๔ ของโลก โดยมีประชากรกว่า ๖๐.๒๘ ล้านคน นับแต่ได้รับเอกราชใน ค.ศ. ๑๙๔๘ ประเทศพม่าเผชิญกับหนึ่งในสงครามกลางเมืองที่ยืดเยื้อที่สุดท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่มากมายซึ่งยังไม่ตก ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๒ ถึง ๒๐๑๑ ประเทศพม่าอยู่ภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร คณะผู้ยึดอำนาจการปกครองถูกยุบอย่างเป็นทางการใน พ.ศ. ๒๕๕๔ หลังการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. ๒๕๕๓ และมีการตั้งรัฐบาลพลเรือนในนามแทน แต่ทหารยังมีอิทธิพลอยู่มาก

ประเทศพม่าอุดมไปด้วยทรัพยากร แต่เศรษฐกิจพม่าเป็นหนึ่งในเศรษฐกิจด้อยพัฒนาที่สุดในโลก จีดีพีของพม่าอยู่ที่ ๔๒,๙๕๓ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเติบโตด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ ๒.๙ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจต่ำสุดในอนุภูมิภาคุ่มน้ำโขง สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดาและอีกหลายประเทศได้กำหนดการลงโทษทางเศรษฐกิจต่อพม่า ระบบสาธารณสุขของพม่าเป็นหนึ่งในระบบสาธารณสุขที่เลวร้ายที่สุดในโลก องค์การอนามัยโลกจัดอันดับพม่าไว้อันดับที่ ๑๙๐ ซึ่งเป็นอันดับสุดท้าย

สหประชาชาติและอีกหลายองค์การได้รายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบในพม่า รวมทั้งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การข่มขืน แรงงานเด็ก ทาส การค้ามนุษย์ และการขาดเสรีภาพในการพูด ในช่วงปีหลัง พม่าและผู้นำทหารได้ผ่อนปรนต่อนักเคลื่อนไหวประชาธิปไตยและกำลังพัฒนาความสัมพันธ์อย่างช้า ๆ กับมหาอำนาจและสหประชาชาติ

๑.๒ ขบวนการความขัดแย้งและปัญหาอันยาวนาน

โดยความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า มีรากเหง้าของปัญหาที่เชื่อมโยงกับการเป็นอาณานิคมภายใต้การปกครองของอังกฤษ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรัฐบาล ราชวงศ์ถูกล้มเลิก ในช่วงที่พม่าอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษระหว่าง พ.ศ. ๒๓๖๗-๒๔๙๑ โดยใช้นโยบาย “แบ่งแยกและปกครอง” (divide and rule) เพราะอังกฤษได้แบ่งแยกรัฐของกลุ่มน้อยออกจากรัฐของชาวพม่า และใช้ระบบการปกครองที่ต่างกัน ออกเป็นสองส่วนคือ “พม่าแท้” (Burma proper) กับ “เขตชายแดน” (Frontier Areas) นอกจากนี้ พื้นที่ที่มีขนาดใหญ่และความหลากหลายของชาติพันธุ์ (อาทิ ไทยใหญ่ (Shan) กะเหรี่ยง (Karen) คะฉิ่น (Kachin) ฉิ่น (Chin) ว้า (Wa) ยะไข่ (Arakanist) และชาวเขาเผ่าต่างๆ เช่น มูเซอ อีเกอ ลีซอ ปะหล่อง จีนโกกั๋ง เป็นต้น) และยังมีชนกลุ่มน้อยชนต่างๆ เช่น กลุ่มไทยใหญ่ กลุ่มกะเหรี่ยง กลุ่มมอญ และกลุ่มกะฉิ่น) และการปฏิบัติของชนกลุ่มใหญ่ที่เป็นรัฐบาลทหารที่เป็นชาวพม่า มีการเลือกปฏิบัติและการกีดกัน (Prejudice and discrimination)

ตลอดจนความไม่สมดุลทาง การเมือง เศรษฐกิจและสังคม และขาดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก็นับเป็นผลพวงต่อความขัดแย้ง

โดยชนวนเหตุสำคัญของความขัดแย้งทางชาติพันธุ์จนบานปลายกลายเป็นการต่อสู้ด้วยอาวุธในลักษณะสงครามที่จัดตั้งเขตอิทธิพลอิสระของกองทัพชนกลุ่มน้อยต่างๆทั้งหมด ๑๖ กลุ่ม เพื่อต่อต้านรัฐเมียนมาร์นั้น เริ่มตั้งแต่สนธิสัญญาปางหลวง ปี ค.ศ.๑๙๔๗ ถูกฉีกไปด้วยเหตุการณ์ลอบสังหารนายพลอองซาน ซึ่งในสนธิสัญญาปางหลวงนี้เนื้อหาหลักสำคัญ คือการมารวมกันของชนกลุ่มน้อยต่างๆ เป็นสหภาพพม่า เพื่อให้ได้สิทธิการได้รับเอกราชจากอังกฤษ แต่หลังจากนั้น ๑๐ ปีชนกลุ่มน้อยใดจะแยกตัวเป็นเอกราชก็ได้

๑.๓ ความพยายามต่อกระบวนการสันติภาพในพม่า

หลังจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๖๒ ทหารยึดอำนาจประเทศอย่างเบ็ดเสร็จ และในปีต่อมา นายพลเน วิน เรียกร้องให้ทุกฝ่ายเจรจา และขอให้มอบตัวโดยใช้แนวคิดที่ว่า “แลกอาวุธกับสันติภาพ” แต่การเจรจาก็ล้มเหลว เพราะมีเพียงสองกลุ่มเท่านั้นที่ตอบสนองข้อเรียกร้องดังกล่าว และในช่วงปี ค.ศ. ๑๙๘๘ มีการเจรจาอีกแบบ โดยรัฐบาลทหารพม่าเสนอแนวทางว่า “ให้หยุดยิงก่อนเพื่อให้สามารถพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ ส่วนการเจรจาเอาไว้ก่อน” เพื่อรอเจรจากับรัฐบาลพลเรือนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ในปี ๒๐๑๐ มีการเลือกตั้งในประเทศพม่า โดยพรรคของทหารชนะการเลือกตั้ง ซึ่งนาย เต็ง เส่ง ได้รับมติจากรัฐสภาให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศพม่า และนับเป็นประธานาธิบดีพลเรือนคนแรกภายใต้การปกครองของรัฐบาลทหาร ในช่วงปีถัดมา นาย เต็ง เส่ง เรียกร้องให้ชาวพม่าที่หนีไปอยู่ต่างประเทศให้กลับมาช่วยพัฒนาประเทศ โดยรัฐบาลจะไม่เอาผิดใดๆ ยกเว้นผู้ที่มีคดีอาชญากรรมติดตัว และเรียกร้องให้กองกำลังติดอาวุธมาลงนามสัญญาหยุดยิง

กระบวนการสร้างสันติภาพและความปรองดองในเมียนมาร์ ได้มีการวางขั้นตอนนี้ไว้เป็นบันได ๔ ขั้น คือ **ขั้นแรก**เป็นการลงนามข้อตกลงหยุดยิงทั่วประเทศ โดยกลไกคณะทำงานเจรจาหยุดยิง (Nationwide Ceasefire Coordination Team: NCCT) ต้องอาศัยความเชื่อใจต่อกันมากโดยเฉพาะท่าทีของกองทัพที่อยู่อกอำนาจของรัฐบาล **ขั้นสอง** เป็นการการวางกรอบการเจรจาทางการเมือง ซึ่งจะเกี่ยวกับสถานะและอำนาจในการปกครองพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ รวมถึงการจัดสรรผลประโยชน์ **ขั้นที่สาม** เป็นการเจรจาทางการเมืองเมื่อเมียนมาร์ได้รัฐบาลใหม่แล้ว ซึ่งยังมีความหวังไว้ว่า พลเอก เต็ง เส่ง ยังจะยังดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีอีกสมัยเพื่อการสานต่อ และ**ขั้นสุดท้าย** มุ่งสู่สันติภาพภายในประเทศ โดยเห็นได้จากการเตรียมการไปสู่ขั้นตอนการเจรจาสันติภาพและการปรองดอง โดยการร่วมลงนามสันติภาพระหว่างรัฐบาลเมียนมาร์ โดยพลเอก เต็ง เส่ง ประธานาธิบดีของเมียนมาร์ และผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์ ที่มีชื่อเป็นทางการว่า ตราสารพันธกรณีเพื่อสันติภาพและการปรองดองแห่งชาติ (Deed of Commitment for Peace and National Reconciliation) ที่กรุงเนปิดอว์ เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งก่อนหน้ามีการเจรจาลายรอบต้องหยุดชะงักลงไป เพราะทั้ง ๒ ฝ่ายไม่ไว้ใจกัน รวมทั้งมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องการปลดอาวุธและแนวคิดการตั้งกองทัพสหภาพเมียนมาร์ในอนาคต ในขณะที่กองทัพมุนั้นที่นี้จะนำความปลอดภัยและความมั่นคงกลับมาสู่พื้นที่ซึ่งยังมีการปะทะกัน

สำหรับความหวังครั้งใหม่ของกระบวนการสันติภาพในพม่า คือการเลือกตั้งที่รัฐบาลกำหนดในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๘ หลังขาดหายไปถึง ๒๕ ปี พร้อมๆ กับ ดำเนินการลงนามในข้อตกลงหยุดยิงทั่วประเทศ ให้แล้วเสร็จจึงเป็นช่วงของการทดสอบกระบวนการสันติภาพที่สำคัญด้วยท่าทีของรัฐบาลและกองทัพพม่าในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพูดคุย ในขณะที่ประเทศเมียนมาร์มีเศรษฐกิจขนาดเล็กและในปัจจุบันยังไม่ได้รวมตัวก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจโลก แต่การปฏิรูปที่เกิดขึ้นจะบรรลุลูกการเติบโตทางเศรษฐกิจที่กำลังเติบโตจากความเชื่อมั่นในการลงทุนของต่างชาติมากขึ้น ความคาดหวังในกระบวนการสันติภาพของเมียนมาร์จึงถูกจับตามองจากนานาประเทศหลังความขัดแย้งกว่า ๖ ทศวรรษ สิ่งหากเกิดความสำเร็จก็จะส่งผลต่อการเติบโตและพัฒนาให้ประเทศสร้างสภาพไปสู่การเป็นหนึ่งเดียวและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิมมากขึ้น

๒. พื้นที่ในการศึกษาดูงานกระบวนการสันติภาพในพม่า

ในช่วงระหว่างวันที่ ๒๐ - ๒๓ เมษายน ๒๕๕๘ ทางนักศึกษาหลักสูตร การเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนใต้ รุ่นที่ ๓ (สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓) ของสถาบันพระปกเกล้าจำนวน ๒๙ คน คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ ๔ คน ได้เดินทางไปทัศนศึกษาเชิงเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อศึกษาถึงวิธีการสร้างสันติภาพและการทำงานของกระบวนการสันติภาพในสังคมที่มีความคิดแตกต่าง และมีความขัดแย้งมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ซึ่งได้มีการพบปะกับแกนนำ ๔ องค์กร ได้แก่ Myanmar Peace Center, Pyidaungsu Institute, Shalom Foundation และ EBO Myanmar โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

๒.๑ Myanmar Peace Center (MPC)

เป็นองค์กรที่ทำงานด้านสันติภาพ ที่มีการจัดโครงสร้าง และมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เช่นมีการจัดตั้งในรูปแบบคณะกรรมการ มีคณะทำงาน และมีทีมเลขา ตลอดทั้งมีโครงสร้างกระบวนการสร้างสันติภาพ ทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่ม แต่บางกลุ่มยังไม่ยอมรับเพราะถือว่า MPC เป็นคนของรัฐบาล สำหรับประเด็นที่ได้เรียนรู้จากการนำเสนอข้อมูลของ MPC พบว่า

- MPC ทำงานด้านสันติภาพด้วยความอดทนและต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งมาจากรัฐบาลพม่าให้การสนับสนุนกระบวนการสร้างสันติภาพอย่างจริงจังและจริงจัง
- มีระบบความคิดในการวางแผนกระบวนการสันติภาพที่ชัดเจน เข้าใจง่าย
- รับการสนับสนุนจากหน่วยช่วยเหลือด้านแนวคิดจากผู้เชี่ยวชาญทั้งในและต่างประเทศ
- การจัดโครงสร้างของหน่วยงานทำอย่างมีระบบและรัดกุม
- การได้รับการยอมรับจากรัฐบาลให้มีอำนาจจัดการเกี่ยวกับเรื่องสันติภาพ และสามารถดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง มีระบบติดตามการทำงานอย่างเข้มแข็ง
- ทาง MPC มี Guideline ในการทำงาน ที่เป็นฐานข้อมูลเกี่ยวกับงานสันติภาพ

๒.๒ Pyidongsu Institute (PI)

PI มีบทบาทหน้าที่ช่วยเหลือให้กลุ่มชาติพันธุ์ ๑๔ กลุ่มที่ได้ลงนามในสัญญาหยุดยิง ในการพัฒนาวิสัยทัศน์ทางการเมืองร่วมกันและแสดงจุดยืนความต้องการในระหว่างการเจรจาทางการเมืองกับรัฐบาล PI มีบทบาทคล้ายคลึงกับ MPC ซึ่งเป็นกลุ่มที่ปรึกษาที่มีอิทธิพลต่อรัฐบาลพม่าเกี่ยวกับแนวทางสู่กระบวนการและการเจรจาสันติภาพภายใต้ที่มงานของ Aung Min ทั้งนี้แนวทางของ PI จะทำงานเพื่อกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่ม โดยเน้นการให้ข้อมูลกับกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างการเจรจาสันติภาพ โดยอนาคตจะขยายงานไปในส่วนของงานฝึกอบรมและวิจัย

โดยทาง PI ได้รับการยอมรับจากชนกลุ่มน้อยมากกว่า MPC เป็นองค์กรสนับสนุนสันติภาพที่ต้องการให้มีคนกลางที่เป็นประเทศที่ ๓ ในการพูดคุยสันติภาพ และถ้ามีการทำสัญญาหยุดยิงให้มีพยานเพราะจากประสบการณ์เดิมของกลุ่ม PI แม้มีสัญญาหยุดยิงแต่ก็ยังมีกรยิงอยู่ จึงเกิดความไม่ไว้วางใจในรัฐบาล เป็นหน่วยงานที่เป็นฐานข้อมูลสันติภาพให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ โดยทาง PI เปรียบเหมือนคู่ขนานที่ถ่วงดุลการทำงานของ MPC

๒.๓ Shalom Foundation

Shalom Foundation เป็นหน่วยงานภาคประชาสังคมที่สนับสนุนให้เกิดสันติภาพ ทำกิจกรรมที่ให้ความรู้และเตรียมความพร้อมให้กับชาวพม่าเพื่อก้าวสู่สันติภาพ เป็นกลุ่มที่ทำงานอย่างมีระบบที่ให้สิทธิเสรีภาพกับผู้หญิงในการทำงานด้านสันติภาพ คณะทำงาน Shalom Foundation มีสถานะเป็น track ๑ แต่ทำงานแบบ track ๒ และ ๓ สามารถเข้าถึงได้ทุกระดับ มีการพัฒนาชนบท มีกิจกรรมที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ ตั้งคณะกรรมการเสริมสร้างสันติสุข ในการลดความขัดแย้ง มีการจัดกิจกรรมการเตรียมพร้อมในการก้าวสู่สันติภาพในทุกระดับ โดยมีเจ้าหน้าที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ ในการจัดกิจกรรมและทุกกิจกรรมมีการติดตาม ประเมินผล และทำงานแบบโปร่งใส สำหรับประเด็นเรียนรู้จาก Shalom Foundation พบว่า

- เป็นองค์กรที่ทำงานเสมือนการหวานเมล็ดพันธ์ คือ สร้างองค์ความรู้ให้กับบุคคล เพื่อไปขยายความรู้ต่อรวมถึงพัฒนาศักยภาพต่อภาคประชาสังคมเพื่อเตรียมความพร้อมต่อกระบวนการสันติภาพ
- มีการเลือกผู้สนับสนุนงบประมาณที่ให้อิสระต่อการจัดการโครงการของหน่วยงานเท่านั้น โดยมีการติดตามและสนับสนุนการทำงานต่อ แม้งบประมาณของโครงการจะหมดไปแล้วก็ตาม
- มีเจ้าหน้าที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ ให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์กรอย่างเท่าเทียม

๒.๔ Euro-Burma Office (EBO)

EBO เป็นองค์กรที่ทำงานแบบอยู่เบื้องหลัง ไม่ยึดติด ทำงานกับทุกกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดี มีการทำงานตาม Dialogue ซึ่งมีทั้งระดับภูมิภาคและระดับชาติได้รับความไว้วางใจและยอมรับทั้งภาครัฐและกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้ข้อมูลกับต่างประเทศเกี่ยวกับปัญหาและข้อมูลพื้นฐานของเมียนมาร์ได้อย่างเป็นระบบ

๓. บทเรียนรู้ และข้อเสนอแนะสำหรับการสร้างสันติภาพปาตานี/ชายแดนใต้

จากการศึกษาดูงานภายใต้หลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓ ของสถาบันพระปกเกล้าที่ผ่านมา นั้น ได้บทเรียนรู้จากกระบวนการสันติภาพของเมียนมาร์ ที่สามารถนำมาปรับมาใช้สำหรับเส้นทางการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้/ ปาตานี ได้ดังนี้

๑) กระบวนการสันติภาพต้องการความต่อเนื่อง จริงใจ เพื่อสร้างความไว้วางใจ

ประเทศพม่ามีประวัติศาสตร์ความขัดแย้งยาวนานกว่า ๖๐ ปี โดยช่วงรัฐบาลของนายพลเต็งเส่งเข้ามาบริหารประเทศในปี ๒๕๕๔ ได้ประกาศจะสร้างสันติภาพและความปรองดองให้เกิดขึ้นในประเทศ ทางรัฐบาลเปิดโอกาสให้ชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มหันมาเจรจากับรัฐบาล โดยส่งตัวแทนมาพูดคุย ด้วยความหวังใหม่และความตั้งใจที่จะยุติสงครามในประเทศ ในคาบเกี่ยวระหว่างปี ๒๕๕๔-๒๕๕๕ ทำให้ชนกลุ่มน้อยหลายกลุ่มทยอยลงนามหยุดยิงเบื้องต้นกับรัฐบาล

หลังแต่งตั้งทีมเจรจาสันติภาพ ฝ่ายรัฐบาลและชนกลุ่มน้อยได้มีการหารือกันอยู่เป็นระยะๆ การเจรจาของแต่ละกลุ่มกับรัฐบาลมีความแตกต่างกันออกไป ชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มยังเจรจายู่ในระดับรัฐ แต่กลุ่มติดอาวุธส่วนใหญ่เจรจายู่ในระดับประเทศแล้ว ข้อเสนอของชนกลุ่มน้อยที่เห็นพ้องต้องกัน คือการสร้างสันติภาพ การเรียกร้องปกป้องตนเอง การเปลี่ยนประเทศไปสู่ระบอบสหพันธรัฐ การก่อตั้งกองทัพสหพันธรัฐ และการให้ทุกชาติพันธุ์มีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน แม้การเจรจาดำเนินไป แต่การเจรจาของทั้งสองฝ่ายต้องชะงักอยู่หลายครั้ง เนื่องจากยังคงเกิดการสู้รบในหลายรัฐของชนกลุ่มน้อย สิ่งที่ชนกลุ่มน้อยแสดงความกังวลคือ กองทัพพม่าได้เคลื่อนไหวก้าวเข้าไปในพื้นที่ชนกลุ่มน้อย และรัฐบาลมีความจริงใจมากน้อยแค่ไหนในการเจรจาสันติภาพ

นอกจากนี้ การพูดคุยเป็นวัฒนธรรมใหม่ เขาจะเริ่มจากการพูดคุยกันเพราะเขาถือว่าการพูดคุยเป็นเรื่องที่ไม่ง่ายต้องเตรียมอะไรหลายๆอย่างการสร้างควมไว้วางใจกัน ร่วมมือกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความอดทน

สำหรับพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า การสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจระหว่างกันของทุกฝ่ายเป็นส่วนสำคัญในการช่วยคลี่คลายปัญหาในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้/ปาตานี ที่ผ่านมการสร้างควมเชื่อมั่นไม่ได้จำกัดอยู่ที่มิติใดมิติหนึ่ง เช่น เฉพาะทางการทหารหรือฝ่ายความมั่นคงเท่านั้น หากแต่มีการสร้างให้ครอบคลุมถึงมิติอื่นๆ ที่สามารถดำเนินการได้ เช่น ภาคการเมือง ภาคเศรษฐกิจ ภาคสังคม และ/หรือภาคประเพณีวัฒนธรรมด้วย

๒) ควรมีการกำหนดกรอบและโครงสร้างในการดำเนินงานที่ชัดเจน

จากกระบวนการสันติภาพในพม่า พบว่าการมีความชัดเจนของโครงสร้างองค์กรแก้ไขปัญหามารถสร้างความเชื่อมั่นที่เป็นบันไดขั้นแรกในการเข้าสู่กระบวนการเจรจา/พูดคุย ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์มั่นใจและเชื่อมั่นในเรื่องความปลอดภัยในการแสดงตนขึ้นสู่โต๊ะเจรจา หากเปรียบเทียบกับไทยแล้วปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาของพื้นที่บางส่วนของประเทศ การจัดโครงสร้างที่รองรับการแก้ไขปัญหายังคงใช้โครงสร้างเดิมที่มีสภาความ

มั่นคงแห่งชาติ และคณะพูดคุยสันติสุข เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งอาจจะไม่สามารถสะท้อนปัญหาความต้องการที่แท้จริงได้

หากเปรียบเทียบ กรอบแนวทางการดำเนินงาน และกลไกกระบวนการสันติภาพของรัฐ ในกระบวนการสันติภาพของไทยและพม่า พบประเด็นความเชื่อมโยงและความแตกต่างดังแสดงในตาราง

	การดำเนินงานของพม่า	การดำเนินงานของไทย	การวิเคราะห์
๑. กรอบแนวทางการดำเนินการ	กำหนดกระบวนการสันติภาพไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างชาติ สร้างประเทศโดยรวม ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการดำเนินการจัดร่างรัฐธรรมนูญของประเทศ	กำหนดไว้ในนโยบายการแก้ไขและพัฒนา จชต. ปี ๕๘ – ๖๘ ข้อที่ ๘ การแสวงหาทางออกจากความขัดแย้งด้วยสันติวิธี)	นโยบายแห่งรัฐไทย ยังคงถือว่าการแก้ไขปัญหา จชต. เป็นงานเร่งด่วนงานหนึ่งที่ต้องแก้ไขปัญหา แต่ยังไม่ถึงกับต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังนั้น จึงมีผลต่อการกำหนดนโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ
๒. กลไกกระบวนการสันติภาพของรัฐ	แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ๓ คณะ ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการกลางสร้างสันติภาพแห่งรัฐ โดยมีประธานาธิบดี เป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย (๒) คณะกรรมการทำงานสร้างสันติภาพแห่งรัฐ มีหน้าที่แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ (๓) ศูนย์สันติภาพพม่า มีหน้าที่วางแผน อำนวยการ ประสานงาน ในการสร้างสันติภาพเป็นการดำเนินการร่วมกันของบุคคล/องค์กร ที่มาจากหน่วยงานรัฐ, ตัวแทนชนกลุ่มน้อย, องค์กรภาคประชาสังคม, นักกฎหมาย, นักวิชาการ และ อื่น ๆ โดยได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาล	แต่งตั้งคณะกรรมการ ๓ ระดับ ประกอบด้วย - คณะกรรมการพูดคุยเพื่อสันติสุขระดับนโยบาย มี นรม. เป็นประธาน มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย - คณะพูดคุยเพื่อสันติสุข มี พล.อ. อักษรา เกิดผล เป็น หน.คณะ มีหน้าที่แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และเป็นผู้แทนรัฐบาลในการพูดคุยกับผู้เห็นต่าง - คณะกรรมการพูดคุยระดับพื้นที่ มี ผอ.รมน.ภาค ๔/มทก.๔ เป็นประธาน ทำหน้าที่ สร้างสภาวะแวดล้อมในพื้นที่ให้เอื้อต่อการพูดคุยเพื่อสันติสุขในระดับนโยบาย	กลไกกระบวนการสันติภาพของพม่ากับไทย ยังมีข้อแตกต่างกันมาก สืบเนื่องจากนโยบายแห่งรัฐที่แตกต่างกัน

๓) การกำหนดขั้นตอนกระบวนการสร้างสันติภาพต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่

ปัญหาเมียนมาร์คือปัญหาในความพยายามในการรวมชาติของรัฐบาลกับกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้เกิดเอกภาพเป็นสหพันธรัฐ ส่วนไทยเป็นชาติที่มีเอกภาพและรวมกันอยู่แล้ว แต่มีความพยายามของคนกลุ่มหนึ่งในจชต. ที่เคลื่อนไหวเพื่อแยกดินแดนของไปตั้งเป็นรัฐเอกราช ปัญหาต่างกัน แต่กระบวนการสันติภาพเหมือนกันคือความพยายามยุติความรุนแรงและพูดคุยทางการเมือง

สำหรับแผนกระบวนการสร้างความปรองดองของรัฐบาลพม่ากับชนกลุ่มน้อย หลักๆ มีอยู่ ๓ ชั้น คือ (๑) การเจรจาในระดับรัฐ ซึ่งรวมถึงการลงนามหยุดยิงเบื้องต้น ตั้งสำนักงานประสานงาน และไม่เคลื่อนย้ายกำลังหรืออาวุธเข้าไปในดินแดนของอีกฝ่าย (๒) การเจรจาระดับประเทศ คือ การสร้างความเชื่อมั่นให้เป็นรูปธรรม การพัฒนาการศึกษา สาธารณสุขและโครงข่ายสื่อสาร และ (๓) ลงนามหยุดยิงทั่วประเทศ และตามมาด้วยการเจรจาทางการเมือง

ในส่วนขั้นตอนกระบวนการสร้างสันติภาพของรัฐบาลไทยพบว่า มีการกำหนด ๓ ชั้น ประกอบด้วย (๑) การสร้างความไว้วางใจต่อกัน (๒) การลงนามในสัตยาบรรณ (๓) การจัดทำแผนที่การสร้างสันติภาพร่วมกัน (Road Map) พม่า

หากเปรียบเทียบขั้นตอนกระบวนการสร้างสันติภาพของพม่ากับประเทศไทย พบว่าประเทศพม่ามุ่งให้ความสำคัญกับการหยุดยิง หยุดความรุนแรงกันก่อน ส่วนไทยมุ่งการสร้างความไว้วางใจกันก่อน เนื่องจากเคยมีบทเรียนจากการเสนอให้หยุดความรุนแรงหวังเดือนรอมฎอนในการพูดคุยในช่วงรัฐบาลที่ผ่านมา ส่วนนี้สะท้อนให้เห็นว่าการกำหนดขั้นตอนกระบวนการสร้างสันติภาพอาจต้องคำนึงถึงบริบทของพื้นที่และลักษณะความขัดแย้งที่แตกต่างกัน

๔) หากจะเดินหน้าในกระบวนการสันติภาพ ควรเรียนรู้ที่จะประนีประนอม

ท่าทีของ Party A ของเมียนมาร์ มีความประนีประนอมมากขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบริบทของการเมืองการปกครองที่เป็นเผด็จการทหารมาเป็นระยะเวลาานราว ๕๐ กว่าปี อันส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจแห่งชาติ การค้าการลงทุนจากการส่งออกนำเข้าของธุรกิจข้ามชาติไม่สามารถทำได้เพราะรัฐบาลทหารได้ทำการปิดประเทศ ประกอบกับนโยบายต่างประเทศของรัฐมหาอำนาจโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาไม่ต้องการให้เมียนมาร์อยู่ในสภาพปิดประเทศตลอดไป เพราะกลัวจะเป็นภัยคุกคามความมั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจข้ามชาติและอาจจะสุ่มเสี่ยงต่อการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ด้วยอีกทางหนึ่ง ดังนั้นด้วยเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกต่างก็กดดันให้เมียนมาร์ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการเมืองการปกครอง จึงทำให้กระบวนการสันติภาพเมียนมาร์ถูกรองรับด้วยการปฏิรูประบบการสร้างชาติและการสร้างรัฐอย่างเป็นทางการภายใต้คำว่า "สหภาพเมียนมาร์" อีกครั้งหลังจากสนธิสัญญาปางหลวง

หากพิจารณาท่าทีของ Party B หรือชนกลุ่มน้อยก็มีความประนีประนอมมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากบริบทของกองกำลังชนกลุ่มน้อยที่ต่อสู้มานานย่อมต้องเผชิญกับคำถามจากคนรุ่นใหม่ว่าเมื่อไหร่จะเกิดสันติภาพสักที จึงทำให้ระดับนโยบายต้องหาช่องทางเพื่อสร้างสันติภาพที่เป็นจริงและตอบโจทย์เป้าหมายทางการเมืองด้วย

ซึ่งหากพิจารณาแล้วความประนีประนอมนั้น ไม่ใช่การยอมแพ้แต่หากเป็นการยอมถอยคนละก้าว เพื่อหาจุดร่วมในการจัดการปัญหาาร่วมกัน ดังนั้นหาก Party A และ Party B ของประเทศไทยมีการเรียนรู้ที่จะประนีประนอมกันในบางประเด็นก็สามารถส่งผลเชิงบวกต่อกระบวนการสันติภาพได้

๕) ดึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าสู่การทำงานสันติภาพ

จากประสบการณ์ในพม่า พบว่าตัวแสดงทางการเมืองมีความหลากหลาย และเพียงพอต่อการรองรับเจตจำนงทางการเมืองของทุกภาคส่วน ทั้ง Party A, Party B และ Party C ซึ่งมาจากประชาชนโดยตรง กล่าวคือ MPC นั้นมีสถานะบทบาทเป็นพลเรือนที่ได้รับแต่งตั้ง จากประธานาธิบดีโดยตรงเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยมาจากคนในเอง (insider mediator), PI นั้นเป็นองค์กรที่มีสถานะบทบาทคล้ายกับ MPC แต่ต่างกันตรงที่อำนาจหน้าที่นั้นไม่ได้มาจากการแต่งตั้งโดยตรงจากประธานาธิบดี แต่ผ่านความเห็นชอบจากกองกำลังชนกลุ่มน้อย, Shalom Foundation เป็นองค์กรที่มีสถานะเป็นที่ยอมรับของทั้ง Party A และ Party B เพราะบทบาทการทำงานขององค์กรนี้ไม่ยึด Track ใด Track หนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง เขาเป็นได้ทุกแทร็ก

ดังนั้นเมื่อทุกฝ่ายเข้าสู่กระบวนการสันติภาพ ก็มีโอกาสที่ทำให้เข้าใจปัญหาพร้อมที่ตรงกัน จึงทำให้มีโอกาสเกิดความเป็นไปได้ในการดำเนินงานเพื่อสร้างสันติภาพต่อไป

๖) ความสำคัญของการปรากฏตัวของคู่ขัดแย้ง: Party A และ Party B

ในเมียนมาร์ Party B ถึงแม้มีหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีเอกภาพชัดเจนคือมีผู้นำชัดเจน มีจุดยืน และความต้องการที่แท้จริงชัดเจน คิดว่าถ้าผู้นำหรือตัวแทนทำข้อตกลงแล้วจะนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง ส่วน Party B ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ตัวองค์กรและผู้นำยังปิดลับยังไม่เปิดเผยตัว Party A ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยเรื่องความเป็นเอกภาพ ความเป็นตัวแทน พูดคุยได้ข้อตกลงแล้วจะนำไปสู่การปฏิบัติตามข้อตกลงได้จริงหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้เป็นอุปสรรคใหญ่ที่ทำให้กระบวนการสันติภาพล่าช้าประชาชนและ CSOs ในจชต. ควรกดดันและเรียกร้องให้ Party B เปิดเผยตัวตนที่แท้จริงออกมาให้ชัดเจนก่อน ก่อนจะเรียกร้องและคาดหวังให้กระบวนการสันติภาพเดินหน้า

๗) ภาคประชาสังคม จิ๊กซอร์สำคัญของกระบวนการสันติภาพ

องค์กรภาคประชาสังคมที่เข้ามาทำงาน ช่วยเหลือ พลักดันและเป็นตัวเชื่อมโยง หรือตัวแปรในการสร้างกระบวนการสันติภาพให้เกิดขึ้นในประเทศพม่า นั้น ถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุด เพราะองค์กรภาคประชาสังคมประกอบด้วยบุคคลที่มีความหลากหลาย มาจากตัวแทนชาติพันธุ์ ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นบุคคลที่มีความจริงใจที่จะเข้ามาทำงานโดยไม่หวังผลประโยชน์ เป็นบุคคลที่กลุ่มต่างๆในประเทศพม่าไว้วางใจและรัฐบาลก็มีความเชื่อมั่นต่อตัวบุคคลนั้นๆด้วย องค์กรภาคประชาสังคมมีจุดยืนเหมือนกันที่จะทำงานร่วมกันกับกลุ่มชาติพันธุ์ประชาชน และรัฐบาลพม่า และคาดหวังว่าจะนำประเทศพม่าไปสู่กระบวนการสันติภาพแบบยั่งยืนในอนาคตข้างหน้าแม้ต้องใช้ระยะเวลาก็ตาม

โดยบทบาทและการเคลื่อนไหวของ CSOs ในเมียนมาร์และไทยอาจมีความแตกต่างกัน คือของเมียนมาร์พยายามเข้าใจและยอมรับบทบาทที่เป็นจริงของคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายทั้งฝ่ายรัฐบาล ทหาร และกลุ่มชาติพันธุ์ จนสามารถสร้างความไว้วางใจและทำงานในการหนุนเสริมกระบวนการสันติภาพได้ ส่วนในไทย CSOs ส่วนใหญ่ ไม่ได้รับการยอมรับและเข้าไม่ถึงคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่าย ดังนั้นภาคประชาสังคมในพื้นที่ภาคใต้ควรมีการปรับแนวคิดและการปฏิบัติให้สามารถทำงานเชื่อมโยงกับทั้งสองฝ่ายได้ โดยแนวคิดของการดำเนินงานสามารถนำมาปรับใช้กับบริบทสามจังหวัดได้ดังนี้

- การบริหารจัดการ การดำเนินงาน เป็นระบบ ชัดเจน โปร่งใส
- มีการวิเคราะห์ actors และ สภาพปัญหาของประเทศอย่างชัดเจน ซึ่งทำให้สามารถวางแผนการ Theory of Change ตามบริบทของเมียนมาร์เอง
- การทำงานโครงการต่างๆมีความต่อเนื่อง มีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างสันติภาพ
- การสร้างองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพ ต่อภาคประชาสังคมเพื่อเตรียมความพร้อมต่อกระบวนการสันติภาพ
- การให้ความสำคัญกับบุคลากรทุกกลุ่มในองค์กรอย่างเท่าเทียม และมีเจ้าหน้าที่กระจายทั่วทุกพื้นที่
- ดำเนินงานด้วยความยุติธรรม

๘) การทำงานสันติภาพต้องมีความเชื่อมโยงทั้ง ๓ tracks

ในกระบวนการสันติภาพ ทั้ง ๓ tracks ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรเอกชน และภาคประชาชน ต้องทำงานสอดประสานกัน สิ่งที่พบเห็นในเมียนมาร์ คือเมื่อก่อน Track ๑ รัฐบาลไม่เปิดไม่มีบทบาทในด้านนี้เลยกลับกลัวที่จะสูญเสียอำนาจและกระทำอย่างเสียมิได้ในกรณีของ ออง ซาน ซูจี ทำให้ Track ๒ คือองค์กรเอกชน และ NGO ในพื้นที่มีการทำงาน มีการเคลื่อนไหวเสริมสร้างความเข้มแข็ง สร้างกระบวนการเรียนรู้และเรียกร้องสันติภาพมาโดยตลอด และมีจัดการกับปัญหาจากภายในของตนเอง และการเคลื่อนไหว ออง ซาน ซูจี ทำให้ Track ๓ ภาคประชาชนให้การยอมรับการเคลื่อนไหว ส่งผลให้ Track ๑ ไม่สามารถนิ่งเฉยได้เพราะผมจากการที่ประชาชนและองค์กรต่างๆ ภายในประเทศเรียกร้องภาพมันสื่อออกไปยังต่างประเทศ เมื่อรัฐบาลใหม่ที่นำโดยประธานาธิบดีเต็งเส่งต้องการให้ต่างชาติยอมรับ และถูกกดดันเรื่องสันติภาพภายในประเทศโดยมี ออง ซาน ซูจี เป็นจุดสำคัญ และต้องยอมทำบางอย่างเพื่อให้ต่างชาติเห็นว่าพม่าพร้อมที่จะเข้าสู่ประชาคมโลก พร้อมทั้งก้าวสู่ประชาธิปไตยในแบบของพม่า ดังนั้นการปล่อยตัว ออง ซาน ซูจี การจัดการเลือกตั้งทั่วไปก็เกิดขึ้น พร้อมกับการปลดล็อก การยกเลิกมาตรการคว่ำบาตรจากอเมริกาและยุโรป สิ่งนี้เป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้เรามองได้ว่า ต่างชาติหรือประชาคมโลกก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันกระบวนการสันติภาพในพม่า

หากเปรียบเทียบกับในประเทศไทย ความขัดแย้งที่ผ่านมาส่งผลให้ เกิด Track ๒ ที่มีบทบาทและการทำงานที่นำไปสู่ การเชื่อมโยงกับ Track ๓ และ Track ๑

๙) *ควรมีการเตรียมความพร้อมต่อการทำงานสันติภาพ*

จากข้อมูลข้างต้นที่มาจากประวัติศาสตร์การเจรจาและกระบวนการสันติภาพในพม่าทำให้มองได้ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันกับภาวะที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนใต้ของเราเอง หากมองสิ่งหนึ่งคือความชัดเจนและต้องการที่จะไต่หาสันติภาพอย่างแท้จริง ในพม่านั้นปัญหาเกิดขึ้นมานานหลายสิบปี และในระหว่างนั้นก็มีการก่อการกำเริบที่เคลื่อนไหวเพื่อสร้างความเข้าใจและความเข้มแข็งจากภายในพื้นที่ของตนเอง พร้อมกับจุดยืนที่ชัดเจนเรื่องการจัดการกระบวนการในพื้นที่ของตนเอง

โดยปัจจัยหนึ่งที่เห็นได้ชัดว่ามีผลต่อความสำเร็จของการสร้างกระบวนการสร้างสันติภาพในเมียนมาร์คือ ความขัดแย้งที่ยาวนานและสลับซับซ้อน ประกอบกับคณะทำงานและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีความรู้ความสามารถภาษาไม่เป็นอุปสรรคในการทำงาน และยอมรับฟังข้อเสนอแนะและยอมรับการช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสิ่งต่างเหล่านี้จะช่วยสร้างกรอบของเส้นทางสายสันติภาพของพม่าให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นค่อนข้างมีความเป็นอิสระในการแสดงออกมากขึ้น

ภาคผนวก ก
กำหนดการศึกษาดูงานประเทศพม่า

กำหนดการศึกษาดูงาน
หลักสูตรวุฒิมัธยมศึกษา การเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รุ่นที่ ๓
ณ หาดใหญ่ กรุงเทพฯ และย่างกุ้ง ประเทศพม่า
๒๐-๒๓ เมษายน ๒๕๕๘

วันจันทร์ที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๘

๐๘.๐๐ น.	Check-in ณ สนามบินหาดใหญ่
๑๐.๕๐ น.	ออกเดินทางโดยสายการบินแอร์เอเชีย ไปยังกรุงเทพฯ เที่ยวบินที่ FD ๓๑๑๗
๑๒.๒๐ น.	เดินทางถึงสนามบินดอนเมือง
๑๖.๓๕ น.	ออกเดินทางไป ย่างกุ้ง ประเทศพม่า โดยสายการบินแอร์เอเชีย เที่ยวบินที่ FD ๒๕๓
๑๗.๒๐ น.	เดินทางถึงสนามบินย่างกุ้ง ประเทศพม่า
๑๙.๐๐ น.	รับประทานอาหารเย็น
๒๐.๐๐ น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันอังคารที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๘

๐๗.๐๐ น.	รับประทานอาหารเช้า ณ ห้องอาหารในโรงแรม
๐๘.๐๐ น.	ออกเดินทางไป Myanmar Peace Center – ดูงาน
๐๙.๐๐ – ๑๑.๓๐ น.	ศึกษาดูงาน ณ Myanmar Peace Center (Address: No. ๑๑, Shwe Li Road, Kamayut Township, Yangon, Myanmar (๑๑๐๔๑ - ๑๑๐๔๔) Phone: +๙๕ ๑-๒๓๐ ๔๑๖๘)
๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๔.๐๐ น.	ศึกษาดูงานกับ Pyidaungsu Institute Tel: +๙๕ ๙๙๗๒๐ ๔๔๒๗๐, angon Email: yangon@pyidaungsuinstitute.org ณ Green Hill Hotel
๑๘.๐๐ – ๒๑.๐๐ น.	รับประทานอาหารเย็น และร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนกับที่ปรึกษา ประธานาธิบดีประเทศพม่า ณ Green Hill Hotel
๒๑.๐๐ น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันพุธที่ ๒๒ เมษายน ๒๕๕๘ ตาโกไต-โบสถ์ปีนาส

๐๗.๐๐ น.	รับประทานอาหารเช้า ณ ห้องอาหารในโรงแรม
๐๘.๐๐ น.	ออกเดินทางไป
๐๙.๐๐-๑๑.๓๐ น.	ศึกษาดูงานและร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุยกับกลุ่มชาติพันธุ์ “คะฉิ่น”
๑๒.๐๐ น.	รับประทานอาหารกลางวัน
๑๔.๐๐ น.	ศึกษาดูงานและร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุยกับกลุ่มสหภาพกะเหรี่ยง KNU
๑๘.๐๐ น.	รับประทานอาหารเช้า
๒๐.๐๐ น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันพฤหัสบดีที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๕๘

๐๖.๐๐ น.	รับประทานอาหารเช้า ณ ห้องอาหารในโรงแรม
๐๘.๓๐ น.	ออกเดินทางโดยสายการบินแอร์เอเชีย ไปยังสนามบินดอนเมือง เที่ยวบินที่ FD ๒๕๒
๑๐.๒๐ น.	เดินทางถึงสนามบินดอนเมือง
๑๓.๓๐ น.	ออกเดินทางไปสนามบินหาดใหญ่ โดยสายการบินแอร์เอเชีย เที่ยวบินที่ FD ๓๑๑๘
๑๔.๕๕ น.	เดินทางถึงสนามบินหาดใหญ่

หมายเหตุ การแต่งกาย (ชาย - หญิง) กรณีที่เข้าศึกษาดูงานตามสถานที่ ที่สถาบันฯ
กำหนด กรุณาใส่สูทสถาบัน - กางเกงดำ

ภาคผนวก ข

รายชื่อนักศึกษาหลักสูตร สสสส ใต้ รุ่นที่ ๓

รายชื่อ ตำแหน่ง/หน่วยงานของนักศึกษา
หลักสูตรวุฒิปัตการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รุ่นที่ ๓

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
๑	นางกัลยา แวเว็ซ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต.บ้านแหร อ.ธารโต จ.ปัตตานี
๒	น.อ.จักรพงษ์ อภิมาหารธรรม	หัวหน้าแผนกนโยบายและแผนสำนัก นโยบายและแผนกองอำนวยการ รักษาความมั่นคงภายในภาค๔ ส่วนหน้า
๓	นางเจ๊ะปาตีมะ บินอับรอเฮง	นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการพิเศษ หัวหน้ากลุ่มงานสุขศึกษา โรงพยาบาลปัตตานี
๔	พ.ต.อ.ชูเกียรติ ภูคาบพลอย	ผู้กำกับการกองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้
๕	นายซัมซุดดีน โตซอมิ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง อ.รามัน จ.ยะลา
๖	นายชัยนุรดีน นิมา	นักวิชาการศึกษาชำนาญการ สำนักงานวิชาการและบริการชุมชน วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
๗	นางซีตีมูนา ปายอดีอราแม	หัวหน้าฝ่ายบุคลากร โรงเรียนนนะห์ฏอตุลสุบาน อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส
๘	นางโซเฟีย เจ๊ะนา	ผู้จัดการสำนักงาน สถาบันคีนันแห่งเอเชีย ปัตตานี
๙	นางสาวณัฐสุรีย์ ต่านลำมะจาก	เจ้าหน้าที่ธุรการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย(วิทยาลัยสงฆ์)ปัตตานี
๑๐	นายตูแวนดาเนีย ตูแวนแมง	ผู้อำนวยการสำนักปาตานีรายาเพื่อสันติภาพและการพัฒนา (LEMPAR)
๑๑	ดร.นุรดินอับดุลเลาะห์ ดากอฮา	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายพัฒนาศักยภาพนักศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี
๑๒	นายปรกรณ์ ปรีชาวุฒิเดช	รองประธานหอการค้า จ.นราธิวาส
๑๓	นางสาวปาตีเมาะ เปาะอีแตดาโอะ	นายกสมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ WE Peace
๑๔	นายพะกรูรสี อาแว	ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชน อ.เมือง จ.นราธิวาส

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
๑๕	ผศ.กীরกาญจน์ ไคนุ่นนา	อาจารย์/ หัวหน้าสถานีวิทยุ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
๑๖	นางมารีสา สમાแห	ครู ค.ศ.๒ โรงเรียนบ้านพ้อมิ่ง
๑๗	นายมาหามัด มะสีละ	คณะทำงานวิทยาลัยประชาชน
๑๘	นายมุฮัมมัดออลาดี เต็งนิ	ประธานเครือข่ายอนุชนตาราเพื่อสิทธิมนุษยชนและการพัฒนา (Nusantara)
๑๙	นายรุสดี บาเกาะ	รองประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดยะลา
๒๐	พ.อ.วิชาญ สุขสง	รองผู้อำนวยการศูนย์สันติสุข กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ภาค ๔ ส่วนหน้า
๒๑	นายแหวหามะ แวกือจิก	ผู้อำนวยการมีเดียสลัตัน
๒๒	นางสมใจ ชูชาติ	ผู้ใหญ่บ้าน ต.บ้านนอก อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี
๒๓	นายสมาน ปะเกีย	ปลัดอำเภอสายบุรี จ.ปัตตานี
๒๔	พ.ต.ต.สุรจิต เพชรจอม	สารวัตรกองกำกับการชกถาม๒ กองบังคับการสืบสวนสอบสวน ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้
๒๕	นางสาวสุวรา แก้วนุ้ย	อาจารย์นักวิจัย สถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
๒๖	นายอภิสิทธิ์ โละมะ	ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลสามัคคี อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส
๒๗	นายอ็ดตือนัน หะยีมะมิง	โต๊ะอิหม่าม มัสยิดดารุลอิสาน อ.รือเสาะ จ.นราธิวาส
๒๘	นายอัศวมันต์ บินยูโซะ	ประธานศูนย์ประสานเครือข่ายประชาสังคมนราธิวาส
๒๙	นางสาวอารีนา เพชรเบ็ญญาฮับ	เลขานุการสมาคมสตรีไทยมุสลิมปัตตานี
๓๐	นางสาวอิสมะมะรูปายดะห์ ดอเลาะ	นักแปลอิสระ ภาษามลายู โรงเรียนนักข่าวชายแดนใต้ (DSJ)

ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม

